LIGIA STELA FLOREA, CATHERINE FUCHS, avec la collaboration de FRÉDÉRIQUE MÉLANIE-BECQUET, *Dictionnaire des verbes du français actuel. Constructions, emplois, synonymes*, Paris, Éditions Ophrys, 2010, XXIII + 269 p.

În literatura de specialitate, verbului i se atribuie, de regulă, rolul de pivot al propoziţiei, element central de care depinde structura acestei unităţi sintactice de nivel superior. Într-adevăr, ca principal realizator al predicaţiei exprimate la nivelul propoziţiei, el decide, în cea mai largă măsură, prin tipul de argumente pe care le guvernează, numărul şi funcţia grupurilor nominale/prepoziţionale coocurente, lăsându-ne totodată să anticipăm ce alte astfel de grupuri ar putea să apară alături de primele, în poziţiile neargumentale – libere, dar previzibile – pe care le admite.

Un dicţionar de verbe conceput pentru a descrie şi ilustra comportamentul discursiv al acestei clase de lexeme este deci esenţialmente un dicţionar de propoziţii şi fraze ce corespund principalelor structuri sintactice ale limbii abordate.

Este şi cazul lucrării intitulate *Dictionnaire des verbes du français actuel. Constructions, emplois, synonymes,* ale cărei autoare – distinsele, binecunoscutele lingviste Ligia Stela Florea si Catherine Fuchs, ajutate de Frédérique Mélanie-Becquet, expertă CNRS în tehnoredactarea lucrărilor lexicografice – au reunit circa 2 500 dintre verbele larg întrebuinţate ale limbii franceze actuale, prezentându-le în construcţiile specifice uzajului contemporan, fapt ce le-a permis să ofere un preţios ghid tuturor celor care folosesc această limbă în comunicare, indiferent dacă este vorba despre francofoni nativi, atenţi la corectitudinea sau chiar la eleganţa exprimării lor cotidiene, ori de străini aflaţi în căutarea unor modele indispensabile învăţării limbii franceze, respectiv consolidării competenţei dobândite în domeniu.

Dorindu-se accesibil cititorului nespecialist, *Dicţionarul* nu poartă amprenta înaltei tehnicităţi specifice instrumentelor destinate cercetării pe tărâmul lingvisticii (vezi *Introducere*, p. XII) şi nu se constituie într-un inventar complet de verbe şi de structuri verbale caracteristice limbii franceze. El este rezultatul unor alegeri operate de autoare pe diverse planuri şi, ca atare, nu este ferit nici de arbitrariu, nici de subiectivism.

Spre deosebire de alte dicţionare consacrate verbelor, cel de faţă nu acordă loc tabelelor sintetizând conjugarea – adesea destul de complicată – a acestora, dar nu exclude cu totul problemele morfologiei verbale, căci ne furnizează indicaţii utile cu privire la alegerea auxiliarului, uneori la prezenţa alternativă a celor două auxiliare *avoir* şi *être*, în formarea timpurilor compuse. Auxiliarul/ auxiliarele de utilizat se precizează lângă cuvântul-intrare – notat în roşu, la infinitiv –, imediat după transcrierea lui fonetică. Subliniem că flexiunea verbală este parţial recuperată prin intermediul exemplelor, enunţuri minimale redactate în limba standard – uneori în varietatea îngrijită/susţinută a limbii, alteori în varietatea ei familiară, dar cel mai des în franceza curentă – pe care oricine le poate înţelege, chiar fără a apela la parafrazele sau la sinonimele propuse de autoare, pentru că avem de a face numai cu cuvinte uzuale, mobilizate de virtualul locutor francez în situaţii de comunicare dintre cele mai obişnuite.

Articolele de dicţionar se prezintă ca nişte miniinventare de structuri sintactice, reduse la forma generală şi abstractă de suite de simboluri concatenate, ca în sintaxa structurală, ce stau la baza enunţurilor minimale atât de frecvente în comunicarea cotidiană. Fiecare combinaţie de genul *SN + V*; *V + SN*; *V + SN à SN*; *V + SN de N*; *V + SN + vers SN*; *SN se V*; *se V + prép SN*; … este ilustrată printr-o frază sau printr-o sintagmă verbală care ne informează asupra naturii semantice a substantivelor ce pot să apară alături de verbele descrise în maniera lor de a funcţiona: (ALLONGER:) *Les jours allongent* ; *~ une jupe de cinq centimètres*, *~ les bras*, *~ le pas*, *~ une sauce*; *~ une gifle à un enfant*, *~ mille balles à Jean*, *~ son adversaire au sol* ; *~ le vin d'eau* ; *~ la main vers le coffre* ; *Sa taille s'est allongée*, *Elle s'est allongée après le déjeuner*, *Il s'est allongé au premier choc*; *s'~ sur le canapé*, *s'~ sous un arbre*, *s'~ dans le salon*, *s'~ devant la télé* (p. 11). Organizarea conţinutului articolelor din *Dicţionar* trebuie pusă în legătură cu unul dintre principiile pe care autoarele îl explică în *Introducerea* lucrării (p. XII) : „[…] un verbe hors contexte n'est *ni transitif ni intransitif*: il comporte simplement un schéma valenciel et argumental qui le prédispose à certains types

d'emplois. Pour passer de cette structure virtuelle à l'énoncé, le verbe doit sélectionner des lexemes qui instancient son schéma valenciel et argumental. Et c'est précisément de ces diverses combinaisons du lexème verbal avec des syntagmes (nominaux, adverbiaux ou adjectivaux), avec un infinitif ou avec toute une phrase, que naît le sens – ou plutôt [que naissent] *les* sens du verbe, indissociables de celui des énoncés où il s'actualise".

Citatul acesta – poate puţin cam lung – ne ajută să înţelegem şi de ce, ca altădată în prima parte a fiecărui articol din *Dictionnaire du français langue étrangère. Niveau 1* (1978), apărut în coordonarea lui Jean Dubois în colaborare cu Françoise Dubois-Charlier, nu găsim decât *întrebuinţări* (fr. *emplois*), niciodată definiţii, explicaţii mai mult sau mai puţin complicate implicând prezenţa unor elemente metalingvistice care pot diminua claritatea mesajului pentru publicul nespecialist. Desigur, în cazul de faţă lipsesc imaginile[1]: nu există reprezentări vizuale ale lumii care să descrie situaţii în măsură să creeze nevoia de a se recurge la propoziţiile/frazele susceptibile să actualizeze verbul-intrare, îndeplinind astfel rolul de suport pedagogic eficient. Există în schimb sinonime, parafraze – înlocuite uneori de simple perifraze[2] – care îl ajută pe utilizatorul nespecialist al *Dicţionarului de verbe* să interpreteze corect fiecare enunţ, fiecare sintagmă aparent mai greu de descifrat: *Les jours allongent* ► devenir plus long; rallonger; ~ *les bras* ► étendre; ~ *une sauce* ► diluer; ~ *une gifle à un enfant* ► donner; ~ *le vin d'eau* ► mêler; ... (p. 11). Soluţia adoptată uşurează înţelegerea contextului de bază, îmbogăţind în acelaşi timp gama mijloacelor de exprimare în limba franceză, diversificând-o, nuanţând-o. *Dicţionarul de verbe* se situează, astfel, în mod incontestabil, la interfaţa sintaxei şi a semanticii. Totodată, se conturează însă o deschidere spre pragmatică, mai exact spre diversele varietăţi de limbă cu care utilizatorul poate intra în contact. *Allonger une gifle à un enfant* este o expresie familiară şi în acelaşi plan ne menţine şi înlocuirea locală a verbului *allonger* prin *coller* (p. 11); *brûler* din sintagma verbală *brûler le gigot* are drept sinonim familiar verbul *cramer*, iar enunţul *La fièvre brûle le malade* este literar, literar fiind şi verbul *se consumer* ca sinonim al lui *brûler* în sintagma *brûler d'envie* (p. 32).

Aşa cum a fost concepută de autoare, structura articolelor *Dicţionarului de verbe* a favorizat strângerea unei cantităţi considerabile de informaţie lingvistică în spaţiul tipografic mai curând limitat pe care Colecţia «L'Essentiel français» l-a pus până acum la dispoziţia cercetătorilor invitaţi să-şi publice aici anumite lucrări destinate publicului nespecialist. Rezultatul este absolut meritoriu! Totuşi, felul în care au fost grupate, sub fiecare verb-intrare, construcţiile ilustrând o multitudine de combinaţii sintactice şi de valori semantice nu are numai avantaje. Forma reflexivă a verbelor ridică o problemă de a cărei importanţă sau dificultate autoarele sunt desigur conştiente, dar a cărei manieră de soluţionare nu este totdeauna satisfăcătoare. Poate că, după ce va fi citit explicaţiile din *Introducere* (p. XIV), mai cu seamă argumentul final: „Étant donné qu'un seul et même verbe (*se défaire*, *se jouer*, *s'ouvrir*, *se rencontrer* par exemple) présente souvent deux types de formes pronominales (un pronominal subjectif et [un pronominal] objectif), on a eu recours à une solution unique: *se V* est partout traité comme un doublet de V", cititorul nu se va mira să constate că verbul *s'appliquer*, de exemplu, care figurează în structuri variate, primind în mod firesc o gamă de interpretări tot atât de diversă, apare în *Dicţionar* doar ca variantă reflexivă a cuvântului-intrare APPLIQUER (p. 15). Dar se va mira poate mai mult văzând că articolul consacrat intrării APERCEVOIR (p. 14) conţine ca ultimă structură suita *SE V Que P*: *Julie s'est aperçue que Paul la suivait*, în care respectivul lexem verbal nu mai este un verb de percepţie – ca *apercevoir* –, ci un verb epistemic. Nu era oare mai indicat ca, în conformitate cu realitatea discursivă, să se fi introdus o intrare distinctă S'APERCEVOIR, lexemul bucurându-se astfel de autonomia recunoscută de *Dicţionar* verbelor „esenţialmente reflexive" S'ÉVADER (p. 110), SE LAMENTER (p. 158), SE SOUVENIR (p. 243) etc?

[1] Imaginea joacă un rol capital în dicţionarele pedagogice publicate de echipele de lexicografi coordonate de Jean Dubois în colaborare cu Françoise Dubois-Charlier: *Dictionnaire du français langue étrangère. Niveau 1*, Paris, Larousse, 1978; *Dictionnaire du français langue étrangère. Niveau 2*, Paris, Larousse, 1979. Prin ea se stimulează activitatea elevilor de învăţare a limbii franceze, precum şi a multor elemente de civilizaţie franceză.

[2] Acestea sunt afectate uneori de o supărătoare simplificare a interpretării (ex. : *Il se laisse soigner par sa soeur*. ► 'Il permet à sa soeur de le soigner.' (p. 157).

Pe de altă parte, nu este imposibil ca utilizatorul – chiar nespecialist – al *Dicţionarului* să se simtă nedumerit constatând că o serie de enunţuri ce au în comun structura sintactică *V + SN* încep, în articolul consacrat de pildă lui COLLER (p. 41), cu exemplul *La sueur colle les cheveux* şi se încheie cu expresia familiară *Le prof n'a pas pu ~ Paul en chimie.* Este adevărat că, parcă spre a veni în sprijinul cititorului care ar avea dificultăţi să stabilească o legătură semantică între enunţuri distincte ilustrând una şi aceeaşi structură sintactică ce permite actualizarea verbului-intrare, autoarele au găsit o soluţie tehnică pentru a asigura un tratament omonimic verbului dat: cifre de culoare neagră[3], folosite – ca nişte exponenţi în formulele matematice – sus, în dreapta verbului problemă, arată că, de fapt, este vorba despre câteva omonime reunite sub o singură intrare „din raţiuni de economie" (pentru conformitate, vezi *Introducere*, p. XIX). Aşa se întâmplă cu exemplele grupate sub intrarea BOUFFER (p. 30), care ilustrează următoarele trei structuri sintactice: *SN + V: Les cheveux bouffent*^{1} ► être gonflé ; *Un pantalon qui bouffe*^{1} ► être bouffant, gonflé ; *On bouffe*^{2} *bien chez ces amis* (fam.) ► manger, bâfrer (fam.) . *V + SN: ~*^{2} *tout le rôti* (fam.) ► manger, dévorer . *V + SN à SN : Le travail lui bouffe*^{2} *tout son temps* (fam.) ► accaparer; 'Le travail absorbe tout son temps'.

În sfârşit, probabil tot din raţiuni de economie sau pentru a nu încărca excesiv articolele de dicţionar, autoarele au renunţat la ilustrarea structurilor pasive şi factitive în care s-ar fi putut înscrie verbele selectate. Sau, mai exact, au hotărât să nu ofere ilustrări pentru diateza pasivă decât acolo unde participiul verbului se utilizează într-o structură sintactică conţinând o prepoziţie diferită de cea pe care o guvernează verbul activ (OBLIGER: *V à Inf: Cela oblige à faire des économies*, dar: *être* V_p *de Inf: Mon ami est obligé de partir* (p. 179)) sau capătă o interpretare diferită de cea de bază, iar factitivul şi reflexivul factitiv să nu fie exemplificate decât sub cele două intrări verbale FAIRE, LAISSER. Se ştie totuşi că în cazul predicaţiei complexe care rezultă din utilizarea unui verb reflexiv în construcţie factitivă pot să apară modificări în modul de funcţionare a pronumelui reflexiv, ceea ce poate da naştere unor interpretări diferite ale relaţiei dintre agentul declanşator al procesului denotat de verbul reflexiv şi pacientul-agent care îl efectuează cu adevărat (vezi exemple ca *s'asseoir* şi *faire s'asseoir un invité*, dar *faire asseoir un enfant*; *se promener*, dar *faire promener qqn*, *envoyer promener qqch.*). În plus, nu apar nicăieri construcţiile de genul *se faire avoir*, *se faire voir*, … Dar autoarele ne-au prevenit în *Introducere* (p. XII): „le présent ouvrage ne vise ni à l'exhaustivité des données ni à celle des descriptions syntaxiques […]".

Ne-am putea de asemenea întreba cum au fost selectate lexemele verbale înregistrate în *Dicţionar*, de vreme ce pe lista generală apar BOUFFIR (p. 30), FORCIR (p. 123), GONDOLER (p. 132), LIGUER (p. 160), OUTREPASSER (p. 182), PIAILLER (p. 192), dar nu şi ABÊTIR, AGONISER, AGRAFER, BREVETER, CATALOGUER, NAVRER, … Totuşi, nici în această privinţă autoarele nu rămân fără o minimă acoperire: când au conceput *Dicţionarul*, au selectat, se subliniază apăsat în *Introducere* (p. XII), „avec la part inévitable d'arbitraire que cela comporte", lexemele considerate a fi cele mai reprezentative pentru uzajul actual al limbii franceze. De fapt. Ligia Stela Florea şi Catherine Fuchs au evitat majoritatea „capcanelor" ce-i pândesc pe autori când se angajează în elaborarea unor astfel de lucrări[4]. Propunându-şi să trateze lexemele verbale la nivel

---

[3] Există şi exponenţi notaţi în roşu, pe care autoarele îi folosesc, în mod convenţional, pentru a semnala „une modification dans l'ordre des compléments, imposée par le verbe synonyme" (*Introducere*, p. XXI): *pardonner* (p. 186): *V + SN à SN: Il ne pardonne pas cette négligence à son ami* ► excuser qqn^2 pour qqch^1.

[4] Faptul nu ne surprinde, pentru că cele două lingviste au o vastă experienţă pe tărâmul cercetării ştiinţifice. Catherine Fuchs, care asigură direcţia Colecţiei „L'Essentiel français" (Editura Ophrys) de la apariţia, în 1996, a primului volum – Charlotte Hybertie: *La conséquence en français* – are o reputaţie internaţională regulat confirmată şi consolidată prin lucrări reper în domeniu. Ligia Stela Florea, care se ocupă de multă vreme de verbul francez, a publicat mai multe lucrări în această direcţie; printre ele – de data aceasta în colaborare cu doi colegi de la Universitatea „Babeş-Bólyai" din Cluj – *Dicţionarul verbelor franceze* (Cluj-Napoca, Dacia, 2003). Aşa cum afirmă în *Introducerea*

morfologic şi *fonologic,* la nivel *sintactic*, la nivel *lexical* şi *stilistic*, dar şi la nivel *semantic* (*Introducere*, pp. XII–XIII), cele două reputate cercetătoare şi-au păstrat coerenţa discursului de la un capăt la celălalt al *Dicţionarului*. Autoarele oferă publicului vizat miniaturi monografice ale verbelor inventariate, tablouri realizate prin enumerarea structurilor fundamentale în care se înscriu ele de regulă, în virtutea trăsăturilor contextuale ce le definesc; nu este uitată însă nici diversitatea sensurilor ocazionată de instanţierea, în comunicare, a schemelor valenţiale şi argumentale prin elemente de natură semantică şi sintactică foarte variată.

Acest bogat conţinut este transmis cu un minimum de mijloace tipografice de dispunere în pagină, ceea ce conferă *Dicţionarului de verbe* accesibilitatea dorită de utilizatorii nespecialişti cărora le este destinat, fără a-i diminua interesul pentru publicul avizat, pentru specialiştii ori viitorii specialişti al căror obiect de studiu sau instrument de lucru este limba franceză .

Să nu uităm că autoarele au mai reuşit o performanţă: graţie sinonimelor, parafrazelor şi perifrazelor folosite, numărul lexemelor verbale introduse în corpul *Dicţionarului* depăşeşte cu mult cele aproximativ 2 500 de intrări anunţate în *Introducere*.

Ştiut fiind cât este de greu pentru un străin să aleagă corect prepoziţia cerută, în franceză, de verbul rector într-un context dat, cât de dificil este să se plaseze corect, în jurul verbului, diferite grupuri nominale şi prepoziţionale, era important ca în *Dicţionar* să se dea, cu mijloace tipografice puţin numeroase dar foarte precise, indicaţii exacte viitorilor utilizatori. Inventivitatea autoarelor, dublată de sobrietate şi rigoare în folosirea mijloacelor de exprimare, a făcut posibilă şi atingerea acestui obiectiv.

Fără îndoială, cu acest *Dictionnaire des verbes du français actuel. Constructions, emplois, synonymes*, publicul şi-a îmbogăţit – mai cu seamă dacă este alcătuit din elevi sau studenţi, din profesori de limba franceză, din traducători şi din cercetători pe tărâm filologic – gama instrumentelor de lucru de folosinţă îndelungată ce trebuie să-i stea totdeauna la îndemână: este vorba despre o carte care nu seamănă cu niciuna dintre cele citate în bibliografia finală şi probabil nici cu cele care nu figurează acolo.

ALEXANDRA CUNIŢĂ
Universitatea din Bucureşti
Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine
Departamentul de limba şi literatura franceză
70106 Bucureşti, str. Edgar Quinet, 5–7

NICOLAE SUHACIOV, *Din nou Crăciunul,* în *In honorem magistri Onufrie Vinţeler*, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2011, p. 284–288.

În elegantul volum omagial oferit profesorului Leonard Gheorghievici Gerţenberg, Sankt-Petersburg, Editura Nauкa, 2005, se află un studiu (p. 285–300) despre *Semantica şi etimologia rom. Crăciun,* republicat într-o versiune prescurtată tot într-un volum aniversar, dedicat profesorului O. Vinţeler, sub titlul *Din nou Crăciunul.* Autorul este Nicolae Suhaciov, de la Institutul de Lingvistică al Academiei Ruse de Ştiinţe, pasionat cercetător, preocupat de mult timp de studierea lexicului limbilor balcanice şi de alcătuirea unui dicţionar al turcismelor din aceste limbi (româna, albaneza, bulgara, sârba, croata) la care lucrează împreună cu Albina Ghirfanova (vezi „Revue des études sud-est européennes”, XLV, 2007, nr. 1–2, p. 461–490).

Problema originii controversatului cuvânt *Crăciun* (arom. *crăciun,* megl. *crăčun*) este prezentată într-un studiu bogat în date, dedicat acestui termen, pentru etimologia căruia s-au propus numeroase soluţii, fără să se ajungă la un acord şi fără ca vreuna să fie acceptată ca definitivă. Mă voi

pe care am citat-o aici în repetate rânduri, concepţia lucrării realizate împreună cu Catherine Fuchs datorează mult ideilor care au călăuzit-o în elaborarea precedentelor studii asupra verbului francez.